MOCI VYDECHNOUT

Gn 2,1-3, Ex 20,8-11, Ex 31,12-17

Izraelský národ dlouhou dobu otročil v Egyptě. Byl to porobený národ, a ten nemá práva, jen povinnosti. Izraelci museli dřít na faraonových stavbách a polích. Bible mluví o „surovém zotročení" (Ex 1,11-14). A když je mocí zázraků a divů Hospodin vyvedl na svobodu, daroval jim kromě mnoha jiných přikázání i přikázání o svěcení sedmého dne, dne odpočinutí. Ten den se začal nazývat *šabbat*. Základní význam tohoto slova je „přerušit, ustat". Tedy v tom smyslu, že ten kolotoč práce a povinností, a s tím spojené únavy a mnohdy i obtíží, se mohl pravidelně přerušit. Aspoň na chvíli. Aspoň na jeden den.

Zdůvodnění šabatu

Zajímavá jsou zdůvodnění, o která se šabat opírá. Desatero, kde je den odpočinutí ustaven, se nám v Bibli dochovalo 2x. Jednou když Izrael po dohodu z Egypta přišel pod horu Sinaj. Tehdy Pán Bůh vyhlásil Izraeli svá nařízení a práva, tedy i Desatero. A podruhé je Desatero zmíněno v 5. knize Mojžíšově. Je Izraeli připomenuto před vstupem do zaslíbené země. A je zajímavé, že každé z těch dvou znění Desatera odůvodňuje šabat jiným způsobem. Ale ty dva způsoby nestojí proti sobě, spíše se doplňují.

1) Podívejme se nejprve na odůvodnění šabatu **podle knihy Exodus**: *„V šesti dnech učinil Hospodin nebe i zemi, moře a všechno, co je v nich, a sedmého dne odpočinul. Proto požehnal Hospodin den odpočinku a oddělil jej jako svatý"* (Ex 20,11). V našem textu je to pověděno podobně: *„V šesti dnech totiž učinil Hospodin nebe a zemi, ale sedmého dne odpočinul a oddechl si"* (v. 17). Rytmus šesti dní pracovních a jedno dne odpočinutí zde vychází z Božího příkladu. Máme tu příklad Boží stvořitelské práce a Božího odpočinutí. Možná je to pro nás zvláštní pohled na Pána Boha. Ani ne tak, co se týče toho tvoření, těch prvních šesti dní. Nemáme asi problém s představou, že Bůh tvoří. Asi více překvapivá je pro nás ta zmínka o Božím odpočinku. Sedmého dne odpočinul. Nebo dokonce „oddechl si". Vnucuje to otázku – Byl Pán Bůh unaven? Potřeboval si už odpočinout? Cítil stres z práce, po které si potřeboval oddechnout? Nemá asi smysl zabředávat do úvah a spekulací, zda se může všemohoucí Bůh unavit. Zkusme na to nahlédnout ještě jinou optikou. Řekli jsme si, že základní význam toho slova šabat je přestat, ustat. Když Pán Bůh stvořil svět, tak poté přestal, ustal. Vynořuje se nám zde prvek **dokončenosti**. Jak čteme na začátku Genesis, po každém dni si Pán Bůh sám pro sebe zrekapituloval své dílo. Je tam jako refrén opakováno: *„I viděl, že je to dobré"*. A když dokončil celé dílo stvoření, a ohlédl se za ním, řekl si dokonce, že je to „velmi dobré". Sedmý den nejspíše nebyl dnem Božího vyčerpání a obnovy sil, ale daleko spíše to byl den dokončenosti, den slavení a radosti, že Boží dílo bylo dovršeno.

A myslím, že to je důležitý a inspirující prvek i pro náš život. Jako lidé pracujeme, vynakládáme námahu a úsilí. A k tomu, aby mohl ve vztahu ke své práci člověk žít v jisté harmonii, je právě velmi důležitý ten rozměr dokončenosti. Jistě, pracujeme stále, dokud můžeme a jsme při síle. Jsou před námi stále nové a nové výzvy a úkoly. Ale je moc důležité, zda během toho životního běhu dokážeme prožívat také pocity dokončenosti. K tomu může sloužit právě sedmý den. V našem případě neděle. Její součástí by krom jiného měl být pocit, že jsme něco dokončili. Jistě to dokončení věcí je relativní, mnohé úkoly se táhnou dlouhou dobu a přidávají se nové. Není to asi nikdy absolutní dokončení. Ale přece je zdravé dopřát si pocit dokončenosti. Tedy umět si říci – s Boží pomocí se mi tento týden povedlo to nebo ono. Možná se něco nepovedlo nebo ne tak optimálně, jak jsme si přáli, ale přece. Něco za námi je. A je důvod to nepřehlédnout, uvědomit si to. K tomuto ohlédnutí je ale nutné tu všední práci skutečně natvrdo přerušit. Na chvíli s ní přestat. Jen tak se nám může dostat náležitého prostoru pro určitý odstup a nadhled, který pro pocit dokončenosti potřebujeme. Naopak pocit nedokončenosti je velmi zhoubný, stává se štváčem, člověk pořád nemá dost, není pořád uspokojen, pořád vidí, co ještě není hotovo, co by se ještě mohlo vylepšit atd. A pocit dokončenosti se nikdy nedostaví. To je ovšem k uzoufání. Tam není prostor pro spočinutí. Tak i proto byl Izraeli darován ten sedmidenní cyklus práce a přestání, odpočinutí, aby se z práce nestal nenasytný otrokář, aby zde byl prostor pro nadhled, vděčnost Bohu za to, co jsme mohli vykonat a načerpání sil do dalšího snažení. Možná všechno v uplynulém týdnu nebylo dobré, ale nezapomeňme vidět a s Pánem Bohem slavit i to, co dobré bylo, co se nám povedlo, co jsme zvládli a dobře vykonali. To je nesmírně občerstvující i motivující do dalších dní.

2) Zdůvodnění dne odpočinku **podle knihy Deuteronomium**. *„Pamatuj, že jsi byl otrokem v egyptské zemi a že tě Hospodin, tvůj Bůh, odtud vyvedl pevnou rukou a vztaženou paží. Proto ti přikázal Hospodin, tvůj Bůh, dodržovat den odpočinku"* (Dt 5,15). První zdůvodnění bylo v tom, že i Bůh ustal od své práce a radoval se ze svého díla. Druhé zdůvodnění je, že Izrael žil jako otrok, ale nyní je svobodný. Šabat jako znamení svobody. Egypt byl pro Izrael symbolem otročiny. Šabat byl naopak symbolem, znamením svobody. Ustat v práci v sobotní den, to vysílalo důležitou informaci. Práce není konečným smyslem života. Práce a povinnosti nejsou svrchovaným pánem. V Egyptě se práce pro Izrael stala otročinou. Vládl jim farao a tvrdá surovost. Hospodin je samozřejmě také vedl k práci, ale s tím, že se nemá zvrtnout v otročinu. Když ji každý sedmý den přerušili, ustali v ní, mohli prožít, že jsou i jiné

důležité věci, které je třeba neopomenout. Šabat byl znamením svobody. Ano, musím hodně a vytrvale pracovat. To se neruší. Ale mění to svou podstatu. Práce není to, čemu bych byl povinován všechno dát a všechno obětovat. Pokud to tak někdo má nastaveno, činí z práce modlu. A modly, jak známo, jsou nenasytné a nikoho nešetří. Jsou kruté. Berou, ale nic nevrací zpět, až člověk může všechno ztratit. Na oltáři práce už leckdo ztratil zdraví i blízké vztahy. Šabat vedl ke svobodě. Už nejsi otrokem – ani své práce, jak tomu bylo v Egyptě. Hospodin je tvým Pánem. Pánem docela jiným, než byl farao a jeho poháněči.

Izrael dosud znal jen surovou, otrockou práci, bez úlevy, bez spočinutí. Jako jeden z výrazných darů nově nabyté svobody je i možnost přerušení koloběhu práce a povinností. Jako by tím Pán Bůh svému lidu sděloval – ano práce je nutná a potřebná, ale už ji nemusíš vnímat jen jako bezduchou a surovou otročinu. Ať už je tvá práce jakkoliv náročná a naléhavá, můžeš od ní každý týden bez pocitu viny na jeden den upustit a soustředit se také na jiné, neméně důležité věci. Není bez významu, že práce je zde výslovně zakázána: *„Každý, kdo by v něm* (dni šabatu) *dělal nějakou práci, bude vyobcován ze společenství svého lidu"* (v. 14). *„Nebudeš dělat žádnou práci ani ty ani tvůj syn a tvá dcera ani tvůj otrok a tvá otrokyně ani tvé dobytče ani tvůj host, který žije v tvých branách"* (Ex 20,10). Někdy potřebujeme povzbudit, abychom se konečně rozhýbali k nějaké kloudné práci. Ale někdy zase potřebujeme doslova přikázat, abychom už konečně na chvíli přestali. Mluvili jsme o kolotoči povinností. V něm ale můžeme toužit po odpočinku a když odpočinek přijde, umíme si ho náležitě vychutnat. Horší je, když už to nedokážeme, když se nám práce stane závislostí, lhostejno na tom, jak nás vyčerpává a narušuje naše vztahy s blízkými lidmi. Někdo se prostě nedokáže zastavit a vypnout ani na té dovolené, do které ho manželka doslova dokopala. I tam pokoutně, aby manželka neviděla, telefonuje, mailuje a vůbec je duchem jinde. Následky takového životního stylu bývají těžké. Tak to je jeden význam biblického šabatu. Přestat, ustat. Každý týden jeden den. Učilo je Izrael jisté kultivaci a neustálého vymaňování z kolotoče námahy a povinností.

Šabat – svatý den

Nejdůležitějším rozměrem šabatu bylo ovšem zvýraznění vztahu k Hospodinu. Opakovaně se v Bibli připomíná, že šabat byl den „svatý". A slovo svatý se v Bibli vždy nějak vztahuje k Pánu Bohu, že to, co je tak nazváno, je vyhrazeno Bohu. Tak i šabat. Je to: *„Hospodinův svatý den odpočinku"* (v. 15). Je to Boží den. Byl to den, ve kterém Izrael ustal od svých běžných povinností a byl zde pro Hospodina. V tento den se konaly bohoslužby: *„Šest dní se bude pracovat, ale sedmého dne bude den odpočinku, slavnost odpočinutí, bohoslužebné shromáždění; nebudete vykonávat žádnou práci. Je to Hospodinův den odpočinku ve všech vašich sídlištích"* (Lv 23,3). Samozřejmě, že vztah k Pánu Bohu se neomezoval jen na šabat, jako by těch zbylých šest dní na něm nezáleželo. Ale realita života je prostě taková, že ve všední dny, které jsou plné všelijaké práce a povinností a rozptylování, člověk nemá tolik prostoru pro soustředění na Boží věci. Proto Bůh vyhradil jeden den, ve kterém tento prostor člověk měl a mohl ho beze zbytku využít. Jistě to nevylučovalo duchovní život během týdne, ale ten jeden den byl výjimečný. Vytvářel větší prostor pro bohoslužbu a slavení více než dny všední. Tak to byl hlavní význam šabatu: Je to den svatý, den Hospodinův, den, kdy tu i Izrael byl výlučně pro svého Boha. Byl to tedy den, ve kterém se ještě více mohlo utužovat pouto mezi Bohem a jeho lidem a také mezi lidmi navzájem. Navíc tím, že šabat byl dnem Hospodinovým se podtrhlo to osvobodivé vědomí – ne práce, ale Hospodin je naším pravým Pánem. On nás k práci vede, žehná nám v ní, ale on je Pánem. Šabat tedy rovnal Izraelitům žebříček hodnot. Uvědomovali si, co je důležité. Když člověk jen „jede" pořád dál, bez přerušení, bez přestávky, a hlavně bez toho, že se staví před svého Boha, ten dosti snadno „ujede" někam, kde to není zdravé. Právě to přerušení a naslouchání Bohu umožňuje se vnitřně „srovnat" a nenechat se pouze odnášet proudem kdoví kam.

Tyto myšlenky šabatu mohou být inspirující i dnes. Sedmidenní interval s pravidelným dnem odpočinku je osvědčený dodnes. Žádné lepší uspořádání nikdo nevymyslel – i když o to byly pokusy během francouzské revoluce, kde koketovali s desetidenním rytmem. Rychle to ovšem museli vrátit zpátky. Jako křesťané máme neděli – den Kristova zmrtvýchvstání. Neděle jistě není nějakým jednoduchým přenesením šabatu na jiný den. Je to den s novou náplní a obsahem, který mu dává Kristovo evangelium. Ale přece v křesťanské neděli nacházejí ohlas i některé významy šabatu. Neděle i nám může připomínat *svobodu – svobodu v Kristu*. Kristus vstal z mrtvých a žije, abychom věděli, že nejsme v moci jakýchkoli jiných pánů, ale že máme nad sebou jen jednoho opravdu svrchovaného Pána a Spasitele, Krista samého. Kristus nás vysvobozuje z moci zdrcujících sil, které nás snadno mohou sevřít do své moci a zabíjet život. Jde o síly beznaděje, zmaru, frustrace, bezvýchodné otročiny, úzkosti, prázdnoty. Ježíš nám přináší to pravé odpočinutí – odpočinutí našim duším. Neděle je také i nám *dnem odpočinku*, dnem, kdy můžeme i my přerušit všední práci, na chvíli ustat, vydechnout, nadechnout se a prožít potřebný onen pocit dokončenosti. A neděle je nám také *dnem bohoslužby*, společného slavení Kristova vykoupení a společenství s Bohem.

Neděle 1.7.2018 Sbor CB Praha 3 M. Žemlička